

SFÂNTA EUHARISTIE – TAINA UNITĂȚII BISERICII

Ierod. dr. Paulin ILUCĂ
Sfânta Mănăstire Putna

Abstract

Der Herr ist mit seinem Leib in der Kirche anwesend und dadurch wird die Kirche zum geheimnisvollen Leib Christus. Im Brot und im Wein sind Leib und Blut Christus real anwesend, deswegen fordert die Kirche die Teilhabe an der heiligen Eucharistie. Die eucharistische Anwesenheit Christus ist die Grundlage für die Einheit des kirchlichen Leibs in der Zeit und für die Ewigkeit. Die Kirche ist ebenfalls die Zusammenexistenz deren, die wesensgleich Christus sind. Nur so, kann die Kirche als die eucharistische Kommunion von "ich", "du" und "er" definiert werden, indem sich Christus in jedem Einzelnen völlig wiederfindet. Ohne die eucharistische Kommunion könnte es die kirchliche Gemeinde nicht sein.

Keywords: Eucharistie, Kommunion, Ewigkeit, die Einheit der Kirche, Dogmatik.

Cincizecimea, Pogorârea Sfântului Duh peste Trupul cel tainic al lui Hristos, este actul desăvârșitor al creației. Prin aceasta, s-a revărsat Iubirea întreită în Persoane și una în Ființă peste creatura care era chemată a fi receptacol al acestei nesfârșite Iubiri. Omul, chip al Iubirii dumnezeiești, primește prin actul creației viața, pe care este chemat s-o înveșnicească prin comuniune cu Viața și Însăși Veșnicia Treimică. Omul, totodată creatură și împărat al creației, dar ontologic legat de aceasta, fără a-i fi inferior, ci, dimpotrivă, având chemarea de a o spiritualiza, își anulează parcursul îndumnezeitor al apropierii de Cel ce l-a zidit și își asumă în mod liber starea de făptură desprinsă de Cel ce a plăsmuit-o, îndreptându-se prin păcat într-o direcție existențială diametral opusă propriului Bine, adică opunându-se chiar lui Dumnezeu. Prin Întrupare, Patimă și Înviere, Fiul Omului, Cel ce ne-a zidit după al Său Chip, devenind Chipul văzut al unei creaturi ce își desfigurase chipul nevăzut, Hristos Domnul ne-a unit cu Sine. Și-a asumat firea umană, pe care a curățit-o de păcat prin lipsa Sa de păcat, ridicând-o de-a dreapta Tatălui, prin

Înălțarea la cer, împlinind astfel rostul ființării umane, rost la care a fost chemat omul prin însuși actul existenței. Firea umană este unită cu firea divină în Hristos Iisus pentru veșnicie, continuitatea nefiind alta decât unirea personală dintre fiecare persoană umană și Hristos, El fiind singura Persoană întru care fiecare în parte află desăvârșirea.

Omul cel nou, după chipul cel desăvârșit întru Hristos, se face părtaș al firii umane înnoite numai prin Sfântul Duh. Fiul Omului rămâne ceea ce a fost dintru început: Fiul Tatălui. Iar Duhul Sfânt, Iubirea dintre Fiul și Tatăl, este tot o Persoană, deoființă cu Aceștia. Duhul Sfânt este Iubirea Tatălui pentru Fiul Care-I răspunde cu aceeași Iubire personală. De aceea, peste firea umană se revarsă pentru veșnicie efluviile iubirii din sânul Sfintei Treimi. Hristos, Cel îndoit în fire de la Întrupare încoace, primește și răspunde iubitor Tatălui prin Duhul Sfânt, nu numai ca Fiu, Persoană a Sfintei Treimi, ci și ca Om. Este iubit și iubește, nu doar ca și până la asumarea firii umane, ci, fără a altera câtuși de puțin atributele dumnezeirii, ca Om devine receptacol al revărsării Duhului și răspunde de acum Tatălui și ca Om, atunci când Se îndreaptă prin Sfântul Duh spre Tatăl. Dar, așa cum am spus, firea umană a lui Hristos este piatra cea de temelie a zidirii celei noi. Persoanele umane sunt chemate a se uni cu Hristos, prin firea umană pe care El Și-a asumat-o și o păstrează pentru veșnicie. Împlinirea acestei uniri este Biserica.

În Hristos, Duhul Sfânt conlucrează cu firea umană, inițiind, întreținând și desăvârșind pe om, care devine o nouă făptură, din Adam cel Nou fiind recreată fiecare făptură umană în parte și comunitatea personalizatoare a acestor făpturi, numită de la Cincizecime încoace „Biserică”. Prin prezența Duhului lui Hristos în firea umană este rezidit fiecare om în parte, pentru a fi unit cu Cel ce rămâne purtător și al firii divine, cea de neatins autonom făpturii umane. Duhul Sfânt răsfrânge firea umană a lui Hristos, Biserica fiind astfel prezența întregă a Fiului în fiecare mădular al ei. Acest Trup tainic al lui Hristos, despre care am amintit la început că este plin de pogorârea Sfântului Duh, este, prin această tainică, dar reală pogorâre, extinderea în spațiu și timp a Iubirii Treimice, adică a mântuirii.

Cincizecimea este revărsarea Duhului, prin Care a fost împlinită firea umană întru Hristos, asupra persoanelor care sunt rezidite pe fundamentul acestei firi.

Fără Hristos și fără Duhul Său nu există Biserică. Fără firea umană, asumată, curățită și răscumpărată întru unirea neîmpărțită și nedespărțită cu firea divină, într-o singură Persoană divino-umană, nu s-ar putea vorbi de o lucrare mântuitoare îndreptată spre om. Acesta nu s-ar putea ridica singur din starea de îndepărtare ontologică de Dumnezeu, păcatul și moartea inerente acestuia rămânându-i coordonate temporale și veșnice în însuși adâncul ființei sale. Moartea îl stăpâna pe om din interior, din profunzimea ființei sale, chiar din acel „loc” ontologic, în care se cuvenea să fie prezent Cel al Cărui chip încă mai era, deși acest chip era desfigurat și întunecat prin păcat. Fără Pogorârea Sfântului Duh, transcendența și imanența ar rămâne, totuși, două stări existențiale despărțite. Împletirea unitară, dar distinctă, dintre acestea se realizează mai întâi prin Înălțarea la Cer a firii umane întru Hristos, adică în transcendentul divin și veșnic. Numai astfel acest transcendent devine divino-uman. Al doilea stadiu al transcenderii imanentului este săvârșit și desăvârșit de Duhul Sfânt, prin Pogorârea Sa asupra Apostolilor, și, prin ei, asupra întregii Biserici. Duhul lui Hristos, Duhul Persoanei divino-umane, Duhul Celui ce este purtător al firii umane, Se pogoară peste omul cel nou, renăscut astfel întru Ipostasul Iisus Hristos.

Hristos și Duhul Sfânt zidesc Biserica, fiind, în același timp, însăși zidirea eclezială, din moment ce fiecare om se unește cu Hristos prin Duhul, formând astfel comunitatea celor în Duhul Fiului. Văzutul și nevăzutul, transcendentul și imanentul se interpenetrează. Hristos Se înalță, instituind temelia Bisericii în Cer¹, de unde trimite pe Duhul, Care îi va ridica, îi va înalța pe oameni lângă Fiul, înălțare care începe deja de aici, printr-o unire epectatică cu Fiul. Piatra cea din capul unghiului Bisericii Se înalță în transcendentul pe care nu l-a părăsit niciodată, pentru a chema la Sine, prin Duhul Său, creatura pe care a înnoit-o, a răscumpărat-o și a unit-o cu Sine. Văzutul devine vas al nevăzutului². Transcendentul ia chipul imanentului,

¹ Cel ce S-a numit pe Sine piatra cea din capul unghiului este în Ceruri! Așadar, Biserica își are capul unghiului zidirii sale tainice în ceruri, nicidecum printre oameni, oricât s-ar prevala unii de infailibilitate sau de o sfințenie mai mult sau mai puțin reală!

² „Totul în Biserică este invizibil și misterios, totul depășește limitele lumii vizibile; de asemenea, tot ce nu se vede poate să devină vizibil și faptul că se vede invizibil este condiția însăși de existență a Bisericii”. S. Bulgakov, *Orthodoxia*, Sibiu, 1932, p. 9.

iar acesta se împlinește asemănându-se cu transcendentul. Hristos Domnul Se tănuiește pe Sine în Ceruri, dăruindu-ni-Se în întregime, prin Duhul Său, și, totodată, al Bisericii. El nu Se îndepărtează de om prin Înălțare, tocmai acum fiindu-i mai aproape ca niciodată. El a asumat firea umană, căutând a asuma și pe fiecare om în parte prin Duhul, astfel zidind Biserica întru Sine și prin Sine.

Nevăzutul devine parte văzută a Bisericii. Hristos Se înalță în nevăzutul Bisericii, prin aceasta neîncetând să fie El Însuși Biserica Sa.

Nevăzutul transfigurează văzutul eclezial. Fiul îl hristomorfează prin Duhul Sfânt, iar Duhul îl pnevatizează prin Hristos. Finalitatea este unică: îndumnezeirea persoanei umane într-un întreg eclezial. Ceea ce rămâne tainic este lucrător prin semne, gesturi și chipuri asupra vizibilului, îngemănându-l cu nevăzutul și spiritualizându-l. Astfel, văzutul eclezial nu mai este identic cu văzutul mundan, cu atât mai puțin cu văzutul de dinaintea Întrupării și Învierii lui Hristos. Dincolo de granițele Bisericii se află veșnicia, din care se revarsă asemănarea omului cu Cel ce l-a făptuit. Hristos lucrează în chip pnevatologic, altfel spus, conlucrează cu Duhul Său în chip nevăzut între cadre văzute. Conlucrează cu Duhul pe Care L-a trimis în și peste Biserica Sa, continuitatea vădindu-se prin conlucrarea cu întreaga Biserică și cu fiecare om în parte, prin Același Duh, pe Care și L-a impropriat Biserica. Doar astfel Hristos Se „vede” pe Sine în Biserică, întregul eclezial devenind o continuă și tot mai profundă teofanie. De aceea, asemănarea este chipul actualizat în fiecare mădular eclezial: chipul Celui înălțat mai presus de vizibil întrezărindu-se treptat întru cei peste care S-a pogorât Duhul.

Ideea fundamentală rămâne aceasta: văzutul Bisericii este pnevatofom, numai astfel cei ce alcătuiesc partea văzută a Trupului hristic devenind hristofori și hristomorfi. Ceea ce se vede aici și acum este vâlul Cerurilor, după înțelesul dat de Crezul Bisericii: acele Ceruri întru care S-a înălțat Hristos și dintru care S-a pogorât Duhul. Transcendentul este finalitatea imanentului: comunitatea eclezială se face părtaşă prin Sfântul Duh lui Hristos. Pogorârea de la Cincizecime este punctul de legătură, apropierea și unirea omului immanent cu Mântuitorul transcendent, făcând din cele două stări tot mai mult una. Domnul, prin Înălțare, nu a lepădat omul pentru care S-a întrupat, ci S-a coborât și mai adânc în ființa acestuia. După pogorârea în adâncurile iadului, unde a desființat moartea ce se voia

tot mai mult transcendentă, Hristos S-a înălțat în ființa Bisericii Sale, căreia îi dă Viață, adică Se dă pe Sine, prin Însuși Duhul Său. Înălțarea la Cer este tainica pogorâre în Împărăția Cerurilor, realitate absolută și veșnică între cadrele ecleziale ale mântuirii. Și Cincizecimea este o pogorâre care înființează Biserica văzută în cadrele nevăzutului plin de Duh Sfânt.

Obiectivul din Biserică este un obiectiv pnevmatic³, atât timp cât Biserica rămâne spațiul dezmarginat și timpul înveșnicit al Duhului Sfânt, Care S-a pogorât pentru a rămâne în cadrele ecleziale în aceeași măsură în care rămâne și cu Fiul, Cel ce a mântuit și încă mântuiește Biserica. Așa cum Fiul, conform cântării liturgice, după Întrupare, dar mai ales în moartea cu trupul continua să fie „în mormânt cu trupul, în iad cu sufletul și pe Scaun cu Tatăl și cu Duhul”, nici Cea de-a Treia Persoană a Sfintei Treimi nu S-a despărțit prin Cincizecime de Tatăl și de Fiul. Dimpotrivă, a ridicat Biserica prin Pogorârea Sa în comuniune cu întreaga Sfântă Treime; nu ca pe o a patra Persoană, ci ca pe un subiect comunitar receptacol al limbilor de foc ale Iubirii dumnezeiești personalizatoare.

Apostolii și, prin ei, Biserica întregă au primit Duhul în chip de limbi de foc doar la Cincizecime. Aceasta a fost singura manifestare vizibilă a Duhului în mod strict ca și Pogorâre în Biserică. Însă nu a urmat o retragere a Lui, ci o permanentizare a prezenței. Cel împreună veșnic cu Fiul până la Întrupare este, de acum, împreună veșnic cu Fiul Omului. De aceea, limbile de foc se interiorizează Bisericii: Duhul Fiului rămâne peste omul cel nou întru Hristos, pentru că rămâne peste Fiul Omului Care înnoiește pe om. Rămâne tainic prin Taine. Se tăinuiește întru nevăzutul eclezial, pentru a da chip asemănării omului cu Iisus Hristos. Se interiorizează membrilor Bisericii pentru ca aceștia să poată exterioriza în adâncul ființei proprii pe Cel întru Care au fost mântuiți: o exteriorizare nu ca o detașare obiectivă, ci ca o umplere, ca o afundare precum în mormântul tainic baptismal, ca o împlinire tot mai adâncă, niciodată finalizată, dar mereu ajunsă, odată ce veșnicia este apropiere epectatică de

³ „În Biserică, văzutul fiind transfigurat e mai mult decât văzut, fără să fie desființat ca văzut. În felul acesta și obiectivul din Biserică e un obiectiv pnevmatic și nu e ca atare numai pentru subiectivitatea noastră. Pnevmatizarea lui nu se reduce numai la cauze imanente... Cine neagă caracterul văzut obiectiv al Bisericii și lucrarea nevăzută dumnezeiască din ea, neagă Biserica însăși și plasează mântuirea în nesiguranța unei pure subiectivități”. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, EIBMBOR, București, 1997, p. 167.

Cel Neapropiat. Duhul imprimă Bisericii pe Hristos în chip tainic, ca aceasta să vadă în veșnicie cele ce în acest veac nu se văd, însă se întrezăresc în deplinătatea lor. Tainele Duhului Sfânt unesc mădulele Bisericii cu Cel înălțat de-a dreapta Tatălui, până ce singur păcatul rămâne cu adevărat nevăzut, nu în sensul unei tănuiri, ci al desființării. Iar ceea ce era tănuit în nevedere se vedește în urcușul hristomorf de la chip la asemănare.

Trupul lui Hristos, trupul Persoanei divino-umane Care a răscumpărat pe om din păcatul dător de moarte, așadar acest trup, prin Înălțare, se află de-a dreapta Tatălui⁴. Fiind trupul Celui ce iubește pe Tatăl prin și împreună cu Duhul, Iubirea Treimică se revarsă și peste trupul Celei de-a doua Persoane, desigur nici o clipă înțelegând acest trup ca pe o realitate obiectuală despărțită de Însăși Persoana lui Hristos. De aceea, Persoana Fiului fiind întrupare și a firii umane, alăturată celei divine, aceasta dintâi, asumată la Întrupare și desăvârșită prin Înviere și Înălțare, devine și ea parte a Subiectului trimerii Duhului Sfânt peste Biserică. Voința lui Hristos-Omul, niciodată opusă celei divine, ci doar pentru un timp supusă, conlucrează la Pogorârea Duhului peste comunitatea eclezială.

La Înălțare s-a săvârșit așezarea Fiului de-a dreapta Tatălui și cu trupul, prin Duhul Sfânt. De aceea se poate afirma că Cincizecimea a fost Pogorârea Duhului lui Hristos întreg, Pogorâre care a însemnat și încă înseamnă că Duhul, Această Persoană-Iubire a Fiului, a „legat”, a unit pe Apostoli și întreaga Biserică cu Hristos ca întreg, adică și cu trupul Lui pnevmatizat. Duhul iubește pe Fiul, cel acum purtător de trup, iar întru Fiul iubește și pe cei care se deschid iubitor Lui. Așadar, firea umană asumată și trupul pnevmatizat sunt finalitatea Jertfei mântuitoare a lui Hristos, cu toate consecințele soteriologice inerente. Numai astfel, această fire umană – nicidecum individualizată în Persoana cea una a lui Hristos, ca și trupul Lui, nici acesta obiectivizat – este fundamentul tainic pe care Duhul zidește în unitate comunitatea eclezială la Cincizecime⁵.

⁴ „De-a dreapta” nu este o localizare spațială, acolo unde spațiul și timpul sunt în voința Celui ce le-a creat și care a trecut prin acestea în parcursul Său mântuitor, asumându-le și concentrându-le întru Sine. Ci ar putea fi acest tainic „de-a dreapta” acea dreptate divină a Binelui și a Iubirii, care acum cuprinde și pe om: cu dreptate este Mântuitorului să fie și ca Om lângă Tatăl.

⁵ Totodată, unind-o cu Sine, El Însuși fiind de nedespărțit de Fiul, Care iubește pe omul ce-l vrea unit, la rândul-i, cu Duhul Său.

Duhul unește persoanele umane cu Persoana lui Hristos, nu într-un mod ideatic, ci real și veșnic, pentru că suntem de o fire cu Mântuitorul, Care este lucrător prin harul Duhului Său, Cel ce singur poate ridica mădularele Bisericii înspre și întru Cel pentru veșnicie de-a dreapta Tatălui.

Nevăzutul pnevatizează sub formele văzutului. Ceea ce nu se vede în Biserică aparține Duhului lui Hristos, iar ceea ce se vede este Taina care apropie, îmbrățișează și spiritualizează tot mai mult pe omul eclezial, ființa aflată în comuniunea văzută cu întregul Bisericii, aceasta fiind comuniunea nevăzută cu Dumnezeu, Cel întreit în Persoane. Taina Bisericii stă în legătură neîntreruptă și tot mai profundă cu Cel aflat de-a dreapta Tatălui, legătură săvârșită de Sfântul Duh, de la Cincizecime încolo. Harul pogorât a înnoit firea Bisericii și, implicit, a membrilor ei. De aceea, Persoana lui Hristos este însăși condiția Bisericii, firea Lui umană deschizându-ni-se și nouă, Fiul cuprinzându-ne întreolaltă întru Sine, fără a ne confunda, dar și fără a ne pierde într-un individualism ce desființează. Biserica este văzută și viază în această sferă numai pentru că se fundamentează pe nevăzutul limbilor de foc ale Cincizecimii Duhului Sfânt. Nevăzutul sfințitor se revarsă și cuprinde întreg văzutul Bisericii: Taina este realitate învăluită în formele vizibilului.

Cel ce nu poate fi văzut este totuși prezent. Fără El, vizibilul ar fi o pantă spre desființarea omului, așa cum îi era și până la Întrupare. Tocmai pentru că Subiectul nevederii sau, altfel spus, al vederii tainice din sânul Bisericii este Hristos, de Care ne împărtășim prin Duhul, numai așa mântuirea omului este un cumul al libertății nealterate, adică libertatea lui Hristos de a lucra prin Tainele Duhului și libertatea omului de a vedea în nevedere sau de a străpunge vâlul care îmbracă lucrarea mântuitoare a Duhului lui Hristos. A percepe Taina este rod al credinței, aceasta fiind vlăstar al libertății pnevatizate. Dar Taina rămâne în acest veac eclezial nevăzută, dat fiind faptul că sălășluirea deplină în Hristos Domnul nu poate aparține acestui veac. Totuși, deși rămâne Taină (în Tainele Bisericii), Duhul Sfânt și lucrarea Lui străbat văzutul deseori cu urmări vizibile, dacă nu chiar palpabile⁶. Cu o specificație: pre-valorarea nevăzutului pnevmatic asupra văzutului eclezial are loc

⁶ Cum este cazul minunilor sau al sfințelor moaște.

numai atunci când obiectul lucrării Duhului lui Hristos este, în același timp, și subiect, așa cum se dovedește a fi omul numai ca ființă eclezială. Acest fapt nu se constată și în cazul materiei, care rămâne la stadiul de obiect-vehicul al chemării adresate de Fiul, prin Duhul Său, omului chemat la mântuire.

Suflet nevăzut în trup văzut – încă o condiție a nevoii absolute de văzut penetrat de Taina mântuirii întru Hristos. Materia este adusă și închinată în Biserică, pentru a se umple de Duh și, în ultimă instanță, pentru a face văzut nevăzutul, pentru a da chip harului în om, numai așa acesta făcându-se părtaș în mod real sfințeniei de dincolo de planul văzut. Materia învăluie spiritul, iar ceea ce se vede află chip pentru ceea ce nu se vede.

Biserica este prezență tainică a lui Hristos, reală și deplină. Însă o prezență care nu anulează aspectul „material” al acesteia, numai așa fiind sălaș mântuitor al Tainei Duhului lui Hristos. Aspectul vizibil este legat de timpul și spațiul în care ne lucrăm mântuirea; neființând încă în Împărăția Celui ce S-a așezat de-a dreapta Tatălui, pe lângă aceasta fiind noi înșine trupești, suntem legați de vizibilul material al Bisericii. Însă materia nu este o barieră, un stăvilar, cel puțin nu în lăuntrul Bisericii, ca Trup plin de Duh. În afara granițelor Bisericii, materia devine opacă și refringentă spiritualului⁷. Materia, în sânul eclezial al Sfântului Duh, devine ea însăși slujitoare a mântuirii omului. Nu e vorba de o slujire în sens personal, căci numai Dumnezeu și omul sunt persoane în Biserică, dar având cumva un sens personalizator în procesul soteriologic intraeclezial. De asemenea, trupul lui Hristos nu a încetat să fie material după Înviere și Înălțare, deși gradul de spiritualizare este desăvârșit. În conștiință, chip spre asemănarea Lui fiind, persoana umană eclezială rămâne trup, dar unul străbătut de sufletul imprimat de prezența hristomorfă a Sfântului Duh, Cel nedespărțit de Tatăl și de Fiul Său.

Materia este creată pentru om, iar omul pentru Dumnezeu. Omul, așadar, este cuprins între materie și Dumnezeu, făcându-se părtaș amândurora. Este punctul de echilibru al creației și numai cu acest statut poate înainta, tot mai deplin, pe parcursul soteriologic. Derogările

⁷ Așa cum rațiunile lui Dumnezeu nu pot fi anulate sau îndepărtate integral din ființa materiei, așa nici chipul din om nu se pierde integral, ci doar se întunecă și este denaturat direct proporțional cu afundarea în vidul patimilor.

de la acest echilibru existențial sunt îndepărtări de la parcursul mai sus amintit. Omul asumă ecleziologic materia, iar Hristos Dumnezeu asumă firea umană prin Întrupare și persoana umană prin Cincizecimea eclezială a Duhului.

Astfel, materia este o condiție soteriologică, deși mai întâi este o condiție existențială. Omul intră în Duhul și se unește cu Hristos, impropiindu-și materia, pe care o dăruie Ziditorului și Răscumpărătorului său. Spiritualizarea nu implică o dematerializare, ci numai o trăire în Duhul Care sfințește această materie. Dacă Biserica păstrează caracterul văzut, deși transfigurat, aceasta se întâmplă și pentru că materia nu este anulată, ci este reasumată în chip duhovnicesc. Altfel spus, în chipul Duhului Sfânt, Cel Care Se purta pe deasupra apelor primordiale și pogora asupra lor Viața, pe Care abia la Cincizecime o dăruiește deplin Bisericii, creația cea nouă.

Fără Înviere și Înălțarea la Cer cu trupul, nici Biserica nu ar fi existat. Pentru că mântuirea, în Biserică, este procesul răscumpărării și sfințirii omului, ființă alcătuită din trup și suflet. Ca să nu adăugăm aici și amplul subiect al spiritualizării întregii creații materiale prin intermediul omului eclezial. Firea umană a lui Hristos rămâne întrupată întru aceeași Persoană divino-umană. Starea de mântuire constă în comuniunea cu această Persoană, prin intermediul Duhului Care S-a pogorât printre și, totodată, întru oameni, Duhul fiind legătura personală dintre Cer și Biserică, dintre Cel ce este de-a dreapta Tatălui și cei ce încă sunt în cadrul existenței terestre, dintre trupul Fiului ca Persoană și Trupul tainic ce se dezvoltă între și întru cei care se dăruiesc pe ei înșiși Lui, în chip pnevματοform. Firea umană a lui Hristos ni se comunică prin Persoana Sa cea una, la Aceasta având acces noi doar prin Duhul pogorât în Biserică. Iar prin firea umană a lui Hristos ajungem să facem parte, să ne integrăm Trupului Său. Căci Duhul S-a pogorât la Cincizecime doar pentru a ne ridica și a ne uni cu Cel veșnic de-a dreapta Tatălui. Numai astfel Biserica este cu adevărat Trupul lui Hristos, nicidecum un trup ideal sau o comuniune fragmentară.

Duhul Cel dătător de Viață ne renaște altoindu-ne în firea umană a lui Hristos, încât Trupul cel tainic al Bisericii devine una în Duh cu trupul proslăvit al Fiului lui Dumnezeu. Văzutul își păstrează forma, dar își pnevmatizează fondul. Biserica este încă în acest veac, dar Trup al Celui din Cer; membrii comunității ecleziale sunt purtători

de trup material, dar și de Duhul, Care Se pogoară pentru a-l ridica pe om către Fiul Omului.

Fiul este în Biserică, dat fiind faptul tainic că Aceasta este Trupul Lui, iar Biserica este în Fiul, firea Sa umană fiind firea cea nouă întru care au fost renăscuți creștinii Cincizecimii. Ne unim cu Hristos, având aceeași fire cu Cel în două firi, iar Cel ce ne unește este Duhul Sfânt. Totodată, firea umană a Fiului întrupat și înălțat s-a extins pentru a cuprinde întreaga omenire și pentru a o răscumpăra, fapt împlinit numai între cadrele Bisericii, văzute și nevăzute. Văzute, prin însăși materia asumată de Biserică, fie că ne referim la trupul uman, fie la elementele pnevmatizate: apă, ulei, pâine etc. Iar cadre nevăzute sunt însăși limitele veșniciei în care ne cuprinde Hristos – o veșnicie eclezială a făpturii și nu cea infinită, a Făptuitorului.

Dar Biserica, această împletire tainică între văzut și nevăzut, rămâne Una. Pentru că Unul este Hristos: Cap, dar și Trup al Bisericii. Nu doar Biserica formează Trupul tainic al Domnului, ci Ea însăși este Trup al Lui. Peste și întru firea umană a Mântuitorului a fost altoită Biserica la Cincizecime. „Personalizarea sau îndumnezeirea aceasta deplină are ca temelie umanizarea Fiului lui Dumnezeu și are ca urmare, pe de altă parte, îndumnezeirea noastră, care își are baza în îndumnezeirea firii omenești asumate de Hristos.”⁸ Creștinii se unesc cu Fiul, Care ni Se împărtășește, ni Se dăruiește ca Persoană divino-umană. Așadar, în afara firii divine, deși de nedespărțit de Persoana Sa divino-umană, totuși neîmpărtășibilă omului, Hristos este în întregime al Bisericii⁹, care este zidită în Trupul lui Hristos, devenind una cu acest Trup.

După cum am arătat deja, fără Înălțarea cu trupul la Cer, nici Duhul nu ar fi putut constitui Trupul ecleziologic. Dar, iarăși, nu două trupuri ale lui Hristos, ci unul! Căci Hristos, prin Taina Duhului, S-a înălțat acolo unde înalță și Biserica Sa, coborându-Se prin Duhul Său în sânul vremelnic al aceleiași Biserici. Nimeni nu poate vorbi de două trupuri ale Fiului, dar, în același timp, nici nu confundăm membrele Bisericii cu Cel care ne unește. Hristos este Biserica Sa,

⁸Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 39.

⁹De remarcat încă o antinomie dintre cele atât de specifice tainei creștinismului: Hristos ni Se comunică în întregime, însă firea Sa divină este incomunicabilă. Unirea celor două firi este, totuși, atât de strânsă, încât „ele nu pot fi despărțite, ba chiar nici măcar distinse în realitate, ci numai prin cugetare”. Cf. *Ibidem*, p. 36.

pentru că Biserica este Trupul Său, dar și firea Sa umană extinsă, fire nedespărțită de cea divină, iar Biserica este Una cu Mântuitorul, pentru că de la Cincizecimea Duhului, unirea dintre persoanele care formează Biserica și Hristos este una reală și profundă. În Biserică, toate ipostasurile umane au Ipostasul Cuvântului ca ipostas ultim, înaintând în veșnicie în Viața pe care El o revarsă peste firea umană prin firea Sa divină și, astfel, peste întreaga comunitate a Cincizecimii.

A fi cu Hristos Mântuitorul înseamnă a fi întru El, atât timp cât nu este vorba de o legătură exterioară, bazată pe scripturi răstălmăcite și închistate într-un trecut fără de Viață sau pe o relație juridică, prin care Hristos ar fi îmbunătățit „conviețuirea” creaturii cu Dumnezeu Tatăl. Ci viețuim întru Hristos în sensul cel mai real al cuvântului! A fi în Biserică înseamnă a fi în Trupul lui Hristos. Nici ideatic, nici pentru o veșnicie autosugestionată. De la nașterea cea nouă, prin Taina Botezului, și până la vederea lui Dumnezeu în Lumina cea necreată, aceasta fiind totuși ținta și însăși esența mântuirii, totul este o sălășluire întru Trupul tainic al Mântuitorului.

Căci Domnul este prezent cu Trupul în Biserică, astfel făcând din Aceasta Trupul Său cel de Taină. Este prezența reală prin Trupul și Sângele Său. De aceea, condiția Bisericii este Sfânta Euharistie. După toate cele spuse până acum, devine evident faptul că a fi întru Hristos este una cu sălășluirea Lui întru noi. Prin Duhul Sfânt, Biserica primește pe Hristos întreg; prin intermediul unei materii văzute, pnevmatizate, creștinii se unesc personal și întreolaltă cu și în Trupul lui Hristos. Numai împlinind acest act, comunitatea eclezială continuă Cincizecimea care, așa cum am arătat, unește pe om cu Fiul Omului, îl naște din nou prin firea cea nouă a Fiului și, spre desăvârșire, îl face fiu după har, primind Trupul și Sângele Aceluiași Mântuitor. Răscumpărarea omului nu este una juridică și nici măcar una parțială, ci una desăvârșită, implicând omul în întregul lui: trup și suflet, rațiune și voință, tainic și văzut.

Trupul lui Hristos menține unitatea Bisericii. Dar și caracterul văzut al acesteia. Comunitatea eclezială nu se fundamentează pe un ansamblu de idei, sentimente sau idealuri, fie acestea mundane sau mai presus de lume. Ci este o comunitate a celor care trăiesc în Hristos, în același timp Hristos Însuși trăind în ei. „Și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine”, afirmă Sfântul Apostol Pavel (Galateni 2, 20). O trăire reciprocă, o întrepătrundere reciprocă, însă fără o anulare a nici uneia dintre părți.

Creștinul este în Trupul tainic al lui Hristos, iar Trupul lui Hristos este în el; primul aspect implică planul eclezial al viețuirii în comunitatea vie a celor care s-au unit cu ipostasul divino-uman al Mântuitorului prin lucrarea Sfântului Duh, iar al doilea aspect conține reversul primului: Trupul și Sângele lui Hristos întreg ni se infuzează în întregime, pentru o unire pnevματοformă mai presus de orice înțelegere omenească.

Totodată, același creștin ființează întru Duhul lui Hristos, iar Duhul Fiului este întru el – ambele nuanțe sunt părți ale unirii cu Mântuitorul. Totul se petrece în acest veac eclezial, deși mai presus de timpul și de spațiul veacului. Văzut și nevăzut, pnevματοform și uman, ceresc și pământesc: totul e axat pe unitatea euharistică din sânul Sfintei Biserici.

Prezența euharistică a lui Hristos susține în mod deplin unitatea trupului eclezial, în timp și pentru veșnicie. Consecințele acestei tainice, dar reale prezențe unificatoare sunt multiple.

Însuși termenul de „unificare” face trimitere la unitatea lui „a fi”, altfel spus la o unificare întru o fire. Mântuitorul, prin întreaga Sa lucrare răscumpărătoare, a asumat deplin și a sfințit până la desăvârșire firea umană. Dar numai prin cuminecarea euharistică Biserica în întregul ei și fiecare persoană în parte primesc părășia ipostasului divino-uman și, prin acesta, părășia firii umane a lui Hristos. Se realizează o unire în care persoana umană, fundamentându-se pe Taina unică a Botezului, dar împlinindu-se prin Taina euharistică, este reînființată în Persoana Fiului.

Nu are loc o simplă „curățire” a firii celei vechi a omului, ci o reală naștere din nou în chip baptismal, astfel un nou ipostas uman făcându-se părăș firei umane întru Hristos. Unitatea astfel împlinită nu este nicidecum una exterioară, nici una amiabilă – bazată pe necesitatea împlinirii unui număr minim de fapte bune, precum nici una juridică, prin care se impune respectarea unui cod de legi ce asigură o mântuire de tip civic. Ci vorbim de o unitate ontologică: a fi de o fire cu Hristos, Cel pentru veșnicie în două firi.

Comunicarea însușirilor a însemnat desăvârșirea firii omenești a Mântuitorului prin copleșirea acesteia cu puterile și darurile firii Sale dumnezeiești. Această fire desăvârșită astfel este și firea noastră cea nouă. O singură fire într-o singură Biserică. În fapt, Biserica însăși este această unică fire, „închipuită”, personalizată în nenumărate

ipostasuri, care tind tot mai viu și mai profund spre asemănarea cu și întru Hristos. De reținut rămâne faptul că firea Bisericii, adică firea umană a Fiului, ne este comunicată în mod continuu prin Sfânta Euharistie: nu ca ceva nou, odată ce ne-am întărit în ea la începutul baptismal al existenței noastre ecleziale, ci ca întărire a noastră întru Ipostasul euharistic al Bisericii, adică în Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Numai prin actul deplin al împărtășirii ne înrădăcim, ne „afundăm” și mai mult în Ipostasul purtător al firii noastre umane, totodată astfel afundându-ne în propria noastră fire. Cuminecarea este o întoarcere în noi înșine pe Calea propriei mântuiri. O revenire din abisul morții și al păcatului care ne-a desființat propria fire, schimonosind-o, întunecând-o și îndepărtând-o de Viața ei. Dacă Mântuitorul S-a numit pe Sine Vița (Ioan 15, 5), iar pe noi mlădițele, nu a fost nicidecum o afirmație fără un suport existențial concret. Suntem în Hristos, întrucât suntem în Biserică; și suntem la modul ontologic cel mai profund atât timp cât, fără a depăși limita umană a creaturii, am fost renăscuți până la starea de a fi de o fire cu Fiul lui Dumnezeu. Iar Acesta, în Biserică, în toată dăruirea Lui, Se arată în Taina Euharistiei. El Unul, iar noi Una întru El.

Această unitate de fire cu Hristos euharistic comportă și o latură orizontală, pe lângă cea ontologic-verticală, între Biserica de aici și Cel aflat de-a dreapta Tatălui. Este vorba de unirea întreolaltă prin același act al cuminecării. Căci, atât timp cât ne „înființăm” tot mai adânc în firea umană a Fiului euharistic, această fire ne adună și ne apropie în aceeași măsură. Și de aceea Biserica nu este o societate bazată pe raporturi de conjunctură, precum nici adunarea celor care cred într-un Hristos aflat în depărtări celeste, spre care îndreaptă, în cel mai bun caz, cântări omagiale ieftine prin înșăși pietismul lor.

Așadar, Biserica este împreună-existența celor de o fire cu Hristos, Cel îndoit în fire. Nenumăratele trimiteri scripturistice care definesc pe creștini ca și mădularele unui trup al cărui Cap este Hristos Domnul (Efeseni 4, 15; Coloseni 1, 18 etc.) sunt profund veridice, termenii fiind o „materializare” a unei realități inexprimabile în chip satisfăcător altfel decât astfel. Ne adunăm euharistic întru Hristos, cu Care ne unim, Potirul fiind punctul ecleziocentric al întâlnirii noastre. Convergem fizic spre Potirul liturgic și ne apropiem de Ipostasul central al Bisericii, totodată unindu-ne unii cu alții. Nu rămânem la

stadiul unei mase de indivizi care se cuminecă, dar stagnează în apropierea lor de Cel cuminecat și de cei împreună cu care se cuminecă. Nici nu există o apropiere de Hristos fără o concomitență unire cu aproapele eclezial. Potirul încheagă și unifică Biserica Celui din Potir. De aceea, suntem persoane de o fire nu atât prin actul creării, cât prin cel inițial și eclezial al Botezului și prin cel desăvârșitor al Cincizecimii liturgice. Hristos ni Se interiorizează, personalizându-ne. Și ne unește, diversificându-ne. Toți suntem întru El de o fire în Trupul cel unul al Bisericii. Dar acest trup tainic este unul numai pentru că Unul este și Trupul euharistic din care se împărtășesc mădularele ecleziale.

Spațiul liturgic este unul al împreunei cuminecări dintru Hristos, Cel care a mântuit pe om pentru a-l uni cu Sine prin Duhul Sfânt. Nu în zadar Liturghia implică o adunare dialogică, nicidecum un individualism în slujire însingurată sau o adunare cantantă, lipsită tocmai de actul esențial al unirii întru Jertfa actualizată a lui Hristos. Suntem vii doar în jurul aceluiasi Potir, în esență unul singur în întreaga Biserică. Orice creștin este, tocmai prin unica Euharistie, de o fire ecleziologică cu întreaga Biserică, așadar cu oricare alt creștin, dincolo de orice distanță în timp sau în spațiu¹⁰.

Unificarea eclezială a comunității liturgice implică și o imprimare a simțirii iubitoare a Mântuitorului întru cei ce se cuminecă. Actul împărtășirii nu este cătuși de puțin nici un ritual obiectiv pe care îl împlinim cu o ritmicitate mai mult sau mai puțin asumată, ci este unire reală cu Iisus Hristos, Domnul și Mântuitorul nostru. Și, iarăși, nu o unire impersonală cu Trupul și Sângele Lui, de care am putea detașa „restul” Ipostasului Fiului Întrupat.

Așadar, cuminecarea este unire personală și, de aceea, personalizatoare. Omul cel nou întru Hristos nu este doar omul cel înnoit în fire, adică întru adâncurile ființei sale, ci și întru cele de la „suprafața” aceleiași firi. Rațiune, voință, sentiment – elemente restaurate în existența omului celui nou. Deci, omul eclezial este hristomorfizat nu într-un sens ideologic sau idealist, ci într-o măsură deplină. Adevărata cuminecare implică întipărirea întru Fiul a fiecărui segment

¹⁰Taină deplină reală și în cazul celor care sunt în veșnicie întru și împreună cu Hristos Domnul, pentru că timpul și spațiul de acum sunt doar un „suport” vremelnic al veșniciei din care Biserica se împărtășește prin unirea euharistică cu Cel veșnic.

ontologic uman. „Concentrându-se prin Taine, simțirile se unesc în Hristos cu cele ale lui Hristos și funcționează în mod unit cu ale Lui. Funcțiile diferite ale omului își află în Hristos centrul lor real, se unifică, iar el află simplitatea și unitatea, imprimate de chipul lui Hristos.”¹¹ Iar dacă membrele Trupului eclezial se imprimă astfel de viețuirea întru Hristos¹², atunci vorbim de simțirea proprie lui Hristos în și prin toate mădularele Sale tainice. A trăi întru El înseamnă și a simți asemenea Lui. De aici rezultă o unitate a simțirii în Biserică. Pentru că Hristos Domnul simte prin mine, dar simte și prin cel de lângă mine. Desigur, treptele acestei simțiri hristice sunt diferite, direct proporționale cu gradul de apropiere de Cel ce este Cap al Bisericii. De aceea, parcursul de la chip la asemănare implică și o continuă ascendență în a simți întru Domnul și împreună cu El.

De asemenea, după cum am mai afirmat, Hristos simte prin fiecare chip al Său. El mă simte nu doar pe mine, ci și pe celălalt, pe cel ce îmi este un „tu” tot El îl simte atât în mod propriu, ca Ipostas divino-uman, cât și prin mine. Eu iubesc pe cel de lângă mine pentru că Hristos, cu Care m-am unit, îl iubește dintru și prin mine; iar amândoi iubim un „el” mereu mai aproape nouă și mereu mai îmbogățit în chipuri, atât timp cât Același Hristos străbate iubitor din toți cei care ne înconjoară. Taina eclezială are un fundament iubitor, al cărui Subiect rămâne Mântuitorul, Cel ce Se arată a fi întru mădularele Sale Iubirea Care Se arată a fi nu doar un „Eu” plin de Iubire pneumatică, ci și Acel „Tu”, Căruia Biserica Îi cere și-I dăruie iubire, dar și un „El” către care se îndreaptă o persoană umană, având mereu alături cel puțin o alta, legate de aceeași Iubire hristocentrică.

Hristos ne adună euharistic întru Sine, într-o simțire tot mai proprie Lui, într-o asemănare tot mai vădită. Fiecare „tu” este și o oglindă străvezie a lui Hristos, chipul celuilalt fiind personalizat prin Euharistie, astfel Cel sălășluit întru cel ce s-a cuminecat făcându-se străveziu

¹¹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 37.

¹² Sfântul Apostol Pavel, ca unul dintre cei care s-au ridicat la înălțimi duhovnicești, conștientizează în mod deplin viețuirea întru Hristos, pe Care-L știe și Îl percepe ca trăind întru el! Așadar, fără a obiectiviza o taină reală în cazul sfinților, aceste mădulare hristofore și hristomorfe, putem aduce în discuție și sintagma „a viețui întru Pavel”, aplicabilă în cazul Mântuitorului, cu Care Apostolul se identificase în mod sublim, până la asemănare – desigur, fără depersonalizare și fără anularea deosebirilor ontologice.

până la asemănarea reciprocă¹³. Și nu poate fi cazul unui „tu” singularizat, căci aceasta ar însemna tocmai o denaturare a străvederii lui Hristos în celălalt și întru mine, atât timp cât El este în absolut fiecare „tu” din corpul eclezial¹⁴. Însă fiecare „tu”, care este la rându-i și un „eu”, se arată a fi persoană doar pentru că Hristos Se dăruiește în chip euharistic ca un „Tu” pentru fiecare, pentru a deveni un „împreună-Eu” fiecăruia, astfel personalizând pe fiecare în parte, finalitatea fiind pnevmatizarea mântuitoare a întregului. Numai așa Biserica poate fi definită ca o comuniune euharistică a lui „eu”, „tu” și „el”, în fiecare dintre aceștia fiind Hristos prezent într-un mod tot mai plenar. Fără comuniunea euharistică nu ar exista nici comunitatea eclezială.

Biserica, după cum am văzut, comportă și un aspect văzut. Putem afirma chiar că este vorba de un aspect material. Omul fiind ființă compusă din suflet și trup, implicit și Biserica are o latură „trupească”. Polii acestei realități ecleziale sunt, pe de o parte, trupul spiritualizat al Mântuitorului, pe de alta, trupul fiecărui creștin în parte, în curs de spiritualizare. Însă legătura dintre aceste două realități, printr-o tainică iconomie divină, se face prin intermediul materiei care este asumată în Cincizecimea Bisericii.

Două elemente materiale puternic încărcate simbolic¹⁵ sunt incorporate liturgic și constituie punctul vizibil de legătură dintre Hristos și Biserica Sa: pâinea și vinul. Prin aceste elemente, întreg cosmosul este interiorizat Bisericii. Căci numai în Liturghia euharistică omul se împlinește pe sine și ca stăpân al creației, pe care o unifică și o închină Creatorului a toate. Materia este acum stăpânită de omul cel în Hristos. De aceea este și reprezentată, adusă înaintea Stăpânului a toate sub forma pâinii și a vinului, întru care, iconic, mai mult

¹³ Nu doar persoana umană se face asemenea lui Hristos, ci și omul se aseamănă cu Mântuitorul! Omul nu e un obiect impasibil, ci persoană care se aseamănă Celui a Căruia asemănare o împreună-lucează.

¹⁴ O derogare de la această normă ar putea fi considerată sfântul, care este un „tu” oarecum despărțit de întreg prin însăși înălțimile duhovnicești la care a ajuns; dar el, de fapt, încheagă și adună pe cei din jur într-o măsură cu adevărat după asemănarea lui Hristos.

¹⁵ Vorbim de o încărcătură simbolică strict inițială, nicidecum de una în sânul liturgic eclezial, când acestei materii îi rămâne doar forma exterioară, dincolo de care simbolul devine Taina prezenței desăvârșite a Mântuitorului.

decât simbolic, este cuprinsă întreaga creație materială.

Prin materie, Jertfa euharistică unește Biserica într-un întreg. Dar nu o materie care rămâne la statutul anterior încorporării ecleziale, ci una întru și prin care omul hristomorfizat conlucrează cu Duhul Sfânt la mântuirea proprie. Euharistia în sine, ca Jertfă a Bisericii, nu ar fi posibilă în act fără asumarea iconică a materiei. Căci numai astfel Biserica se face părtașă la trupul pnevmatizat al Fiului, Ea însăși, întru fiecare mădular în parte, pnevmatizându-se până la starea de Trup tainic al Celui ce este cu trupul de-a dreapta Tatălui.

Materia, așadar, este parte a Bisericii, mai ales pentru faptul că Mântuitorul Și-a păstrat trupul pe care Și l-a creat la Întrupare din trupul Fecioarei Maria¹⁶ și cu care a înviat și S-a înălțat la Ceruri. De aceea, Biserica își începe Cincizecimea liturgică cu pâine și vin, pentru a o încheia cu Trup și Sânge¹⁷. Omul întreg este pnevmatizat, prin el întreaga materie fiind adusă spre spiritualizare. Pentru ziua a opta a creației se vorbește de un cer nou și un pământ nou (Apocalipsa 21, 1). Nicidecum nu se pune în discuție o anulare a materiei, ci o reînnoire a celei pe care încă de pe acum Biserica o asumă. Însă totul se bazează pe Jertfa euharistică, condiție a răscumpărării omului celui nou, care este stăpân al zidirii celei noi. Materia actuală, dacă nu este iconizată în pâinea și vinul liturgice, atunci rămâne la stadiul unui mediu prehristic, un mediu al existenței omului împătimit și subjugat propriei morți, pe care o susține prin afundarea în însăși sânul efemer al aceleiași materii. Dacă nu este liturghisită, materia închide pe om în sine și-l înrobește în faptele unui iad perpetuu.

Ca o ultimă consecință, putem aduce în discuție unificarea interioară a ființei umane intraecleziale. Impropiindu-și Jertfa euharistică, în Taină devenind parte a acestei Jertfe, omul se unifică: trupul și sufletul nu mai formează un individ supus patimilor centrifuge spre iraționalul morții, ci se arată fond și formă a persoanei ecleziale, care se îndreaptă în întregul ei spre Hristos Mântuitorul.

Ființa eclezială devine doar în cadrul mântuitor al Sfintei Li-

¹⁶ Ea însăși chip al Bisericii, zămislind trupește pe Cel ce este Cap al Trupului eclezial.

¹⁷ În realitate, nu există o „încheiere” a Cincizecimii, atât timp cât începem epectaza zilei a opta doar în chip liturgic, pentru a o înveșnici tot mai mult, adâncindu-ne în comuniunea în Duhul cu Cel cu Care ne-am unit euharistic.

turghii preot al Arhiereului Celui veșnic. Vorbim așadar de o întoarcere spre sine, dar nu în mod egoist și pătimaș, ci ca o revenire la condiția de chip al Mântuitorului baptismal, numai astfel putând parcurge asemănarea cu Același Hristos, Care Se dăruie nouă euharistic.

Omul se unifică interior prin faptul că și-L interiorizează pe Hristos. Și, același om devine întreg doar pentru că-L primește întru sine pe Hristos întreg. Forul unitar este unul hristocentric. Hristos adună întru Sine pe cel care s-a cuminecat cu Trupul și Sângele Său. Nu trebuie ignorată nici taina prezenței Lui și ca Om, având suflet și trup omenesc. Această prezență profund și desăvârșit umană induce omului liturgic capacitatea asemănării până la starea de dumnezeu după har. Căci ființa eclezială se știe pe sine împreună săvârșitoare a unui continuu urcuș hristomorf, de la starea de om nou al Cincizecimii, la cea de dumnezeu teofor. Întreg acest parcurs se fundamentează pe Piatra euharistică, cea din capul unghiului corpului eclezial: Hristos, Cel din Potirul Bisericii. În afara cadrelor liturgice, omul se dezaxează, devenind un individ înrobbit de propriul trup și de mintea sa materializată. Căci omul, fără Trupul lui Hristos, se rezumă la a fi doar trup, adică doar materia care încarcerează sufletul lipsit de Viață. Fără Trup, rămâne trup fără duh, iar primind Acest dumnezeiesc Trup, devine trup spiritualizat purtător de Duh. Întru Hristos, omul devine suflet întrupat. Iar trupul devine vas ales al Sfântului Duh, Care Se sălășluiește împreună cu Fiul în omul întreg.